

Správa duší (cura animarum).**I. Podstata a význam.**

Správou duší v širším smyslu nebo-li ve smyslu církevního práva rozumí se právo i povinnost kněží přisluhovati lidstvu svátostmi a udílení duchovní dary, jež byly církvi ku potřebě a spáse lidstva zakladatelem jejím zůstaveny. V užším slova smyslu zahrnuje v sobě správa duchovní veškery veřejnoprávní úkony, které předsebere kněz řádně pro určitý obvod (obce farní) ustanovený v zájmu a pod dohledem státu; sem náleží: vedení matrik, ohlášky, intervence při sňatku atd. (viz čl. »Matriky«, »Manželství« a »Náboženství«). Jsou tedy duchovní správci nebo jak zákon praví »duchovenstvo ve správě duchovní« funkcionáři veřejnými, a to bez rozdílu, jsou-li samostatnými správci duchovními (faráři) či kněžskými pomocnými (kaplany, kooperátory atd.); rozhodným jest pouze kanonické dosazení jich se strany biskupa (institute) a uznání se strany státu. (Ostatně viz čl. »Duchovenstvo«.)

II. Dotace duchovenstva katolického ve správě duchovní.

Upříti nelze, že hmotné postavení duchovenstva jest dosud velice smutné, a ode dávna již ve sborech zákonodárných naléháno důvodně na zlepšení hmotných poměrů zejména duchovenstva pomocného. Než ani první zákon v té příčině vydaný t. zv. zákon o kongruu ze dne 19. dubna 1885 č. 47 ř. z., ani další krok učiněný na prospěch duchovenstva zákonem ze dne 7. ledna 1894 č. 16 ř. z. nepřinesly dávno žádaného zlepšení, ba ani poněkud pronikavého upravení. Stesky duchovenstva neutuchly podnes; i zrušeny oba dřívější zákony upravující příjmy katol. duchovenstva a vydán nejnověji zákon ze dne 19. září 1898 č. 176 ř. z., »jímž se vydávají ustanovení o dotaci katolického duchovenstva ve správě duchovní«, a prováděcí nařízení ze dne 16. listopadu 1898 č. 205 ř. z. Podstatná ustanovení tohoto zákona jsou tato:

Pokud není uhrazen nejnižší příjem duchovního stavu jeho přiměřený (t. zv. kongrua) z příjmů plynoucích z úřadu dotyčným duchovním spravovaného, doplniti se má příjem tento samostatným i pomocným kněžím z fondů náboženských. K samostatným správcům duchovním počítati jest i lokalisty (kaplany obstarávající správu duší v určitém místě), farní vikáře atd. Nejnižší příjem těchto duchovních ustanoven jest zákonem zvlášť pro každé království a zemi na říšské radě zastoupené; v zemích koruny sv.-václavské pak upravena jest kongrua takto:

Obvod správy duchovní	k o n g r u a	
	duchovních samostatných	kněžských pomocných
	zlatých r. m.	
V Praze a v Brně	1200	400
V Opavě	1000	400
V okolí pražském a brněnském až do 15 km, ve městech a městysech o více jak 5000 obyvatelů, pak ve větších osadách léčebných	900	350
V osadách, kde jest systemisováno místo kněze pomocného	800	350
V ostatních osadách, kde není systemisováno místo kněze pomocného	700	—

Výše kongruy kněží samostatných dosahuje až obnosu 1800 zl. (ve Vídni) a klesá až na obnos 600 zl. (v některých jižních a východních zemích našeho mocnářství); kněží pomocní mají nanejvýš 500 zl. (ve Vídni), jinak kongrua jich kolísá až k obnosu 300 zl.

Vylíčené příjmy (nejnižší) zvyšují se o 160 zl. těm systemisovaným kněžím pomocným, kteří obstarávají správu duchovní při některém chrámu mimo farní místo ležícím a kteří tam mají své úřední sídlo.

O tom, má-li se kongrua doplniti a pokud doplnění třeba, rozhoduje zemský úřad politický na základě fasí (přiznání), které předložiti jest prostřednictvím ordinariátu; nově ustanovení duchovní správcové podati mají přiznání do prvních dvou měsíců svého úřadování, ostatní pak (dříve již ustanovení) kněží ve správě duchovní činící nárok na doplnění kongruy podati mají přiznání ve dvou prvních měsících platnosti tohoto zákona (ze dne 19. září 1898 č. 176 ř. z.). Lhůtu tuto může zemská vláda ze zvlášť závažných důvodů prodloužiti o další čtyry neděle.

Aby se kongrua potřebnou měrou doplniti mohla, musí žadatel v přiznání svém uvéstí podrobně příjmy a vydání a doložiti je určitými výkazy; zejména vyhledává se, aby

1. dotvrzen byl pozemnostním archem berního úřadu ryzí výnos z pozemků přináležejících církevnímu úřadu vlastnickým právem nebo právem požívacím; aby

2. certifikátem berního úřadu prokázán byl výnos z pronajatých budov nebo částí budov po srážce zákonité částky na udržování budov a amortisaci;

3. aby vykázán byl výnos z jistin, z práv požitkových, ze závodů živnostenských a ze stálých naturálních dotací, z pevných důchodů (rent) a dotací peněžitých;

4. aby prokázáno bylo, že úředně dáno svolení užívati k účelům dotačním případných přebytků z místního jmění zádušního.

5. Co se týče poplatků štolních, povinno jest děkanství příslušné stvrditi výkaz o průměrném počtu úkonů štolnímu poplatku podrobených za posledních 6 let (podle tříd), dále výkaz poplatků štolních skutečně zapravených a konečně výkaz o tom, jak velký počet poplatků štolních byl nedobytným pro chudobu stran neb z jinakých důvodů. Ze štolovních poplatků takto vyšetřených srazí se částka 30 zl. Konečnou platnou sumu štolních poplatků, do přiznání včítatelných, určí zemská vláda ve srovnání s příslušným biskupem, pokud pak by se oba úřady neshodly, určí se a upraví obnos štolních poplatků rozhodnutím ministra věcí duchovních.

Do příjmů netřeba zařaditi výnos nadací věnovaných v určitém obnosu na mše a jiné bohoslužebné úkony; podobně má se to se jměním, kterého se dostane po působnosti zákona tohoto některému obročí něčí štědrosti (srv. §§ 1—6 cit. zák. z r. 1898 č. 176 ř. z. a § 4, I cit. nař. z r. 1898 č. 205 ř. z.).

Jakožto vydání uvéstí jest:

a) daně zeměpanské vybírané z přiznaných příjmů (srv. § 4 téhož zák.), dávky zemské, okresní a obecní nebo jinaké příspěvky k veřejným účelům placené na základě některého zákona, dále ekvivalent poplatkový; výkazy o vydáních těchto vésti jest berními knížkami nebo certifikáty, rozkazy platebními atd.;

b) kancelářské výdaje za správu matrik, leč by náklady tyto vedeny byly na účet jmění zádušního (nehradí-li se vydání tato ze záduší, dlužno řídit se nařízením ze dne 8. prosince 1885 č. 170 ř. z.), nebo na účet určité osoby zvlášť k tomu zavázané; dále vydání spojená s vedením úřadu děkanského (okresního vikářství) (i zde má subsidiární platnost nařízení ze dne 16. června 1886 č. 107 ř. z.).

c) Dávky peněžité nebo dávky z věcí cenných záležející odváděné dle zvláštního titulu právního vykázány buďtež v přiznání případnými listinami. Sem náleží zejména dávky pomocným kněžím systemisovaným poskytované z farního příjmu dosud na základě dlouholetého zvyku nebo na základě zvláštního titulu právního.

d) Aby bylo lze (mezi vydání) započísti odměnu za mše náboženského fondu, dlužno prve přesně určit mše náboženského fondu, které v příslušném místě správy duchovní stále sloužiti se mají; pak určí se odměna za mše ty podle zvláštních poukazů platných v každé korunní zemi; není-li podobných pravidel v některé zemi, vyměří se odměna dotyčná dle rozhodnutí ministerstva kultu a vyučování.

e) Započísti lze mezi vydání též stále kromobyčejné náklady k tomu nezbytné, aby se zabezpečila potřebná voda; stálými kromobyčejnými výdaji rozuměti jest pak tu náklady, které podniknouti dlužno, aby se přivedla potřebná zásoba vody na faru ze vzdálenosti až 2 km., nebo sice ze vzdálenosti menší, avšak při tom dlužno překonati neobyčejné překážky terainu a farář sám nemá potahu ani jiných dopravních prostředků.

Naproti tomu nelze pojmouti mezi vydání náklady na osobní výživu (domácnost) vypadající, ani vydání spojená s vzděláváním půdy, ani náklady na udržování farních budov, pokud k tomu dle platných předpisů dotyčný správce duchovní zavázán jest. (Viz § 7 cit. zák. a § 4 II. cit. prov. nař.)

Přiznání v tomto smyslu uspořádané a vlastnoručním podpisem opatřené (§ 3 cit. nař. prov. z r. 1898), podati má žadatel ve dvou stejnopisech. Zemský úřad zkoumá došlé přiznání vraceje je po případě pro vady formální k opravě nebo doplnění, pokud se týká, uloží okresnímu úřadu politickému vyšetření pravého stavu věcí; zejména jde-li o příjem záležející v přírodninách nebo jde-li o příjem proměnlivý (a listinami berního úřadu nedoložený), může zemská vláda naříditi odhad dotyčného příjmu, k němuž okresní úřad politický přizve dva znalce. Shledá-li se pak, že dle výsledků tohoto šetření dotyčná položka (příjmů) činí více než 20⁰/₀ původně udaného, jest dotyčný duchovní správce povinnen zapraviti ze svého náklady tohoto šetření. (Srv. § 5 cit. prov. nař.)

Když byl úřad zemský na základě došlého přiznání rozhodl o doplnění kongruy, vyrozumí o tom jednak (prostřednictvím příslušného okresního polit. úřadu) přiznávajícího duchovního správce, jednak (v opise) ordinariát (§ 7 cit. prov. nař.). Druhý stejnopis přiznání ponechá si zemský úřad.

Proti rozhodnutí vlády zemské volno jest dotyčnému duchovnímu stěžovati si prostřednictvím příslušného politického úřadu okresního k ministerstvu kultu a vyučování; lhůta rekursní činí dva měsíce a počíná dnem, kdy rozhodnutí nepříznivé bylo doručeno. Zemská vláda zašle rekurs ordinariátu s vyzváním, by se o rekursu co nejdříve vyjádřil; rekurs doložený tímto vyjádřením a příslušnými předchozími spisy jakož

i dobrozdáním zemské vlády ve příčině věcí v rekursu uvedených předložiti dlužno pak v době nejkratší ministerstvu kultu a vyučování. O rozhodnutí svém vyrozumí ministerstvo duchovního i ordinariát (§ 8 cit. prov. nař.). Podá-li se přiznání v čas, doplní se kongrua dnem, kdy úřad nastoupen; opožděné přiznání má za následek, že kongrua doplňuje se teprve tím dnem počínaje, kdy přiznání došlo politickou vládu zemskou (§ 8 cit. zák. z r. 1898). Byl-li některý povinný příjem v přiznání zamlčen nebo v určité položce vydání započteno nesprávně, propadá osoba za správnost přiznání zodpovědná peněžité pokutě až do výše skrácení hrozícího fondu náboženskému nebo státu. Tentýž trest vyměřen jest pro ten případ, že se opomine vědomě prostřednictvím ordinariátu zemské vládě oznámiti nějaká podstatná změna ve jmění obročním nebo v místních příjmech, ačkoli změna ta má rozhodný vliv na zmenšení doplňku kongruy; změnu takovouto jest povinen dotyčný duchovní správce oznámiti hned, jakmile se přihodila, nejdéle však do tří měsíců. (§ 9 cit. zák. a § 10 cit. nař.)

Provisory (přechodní správcové) uprázdněných obrocí dostávají plat z fondů náboženských; plat tento řídí se výší kongruy plynoucí z dotyčného obrocí. Stejného platu dostává se kněžím pomocným, kteří zastávají úplně samostatného správce ke službě trvale neschopného (§§ 10 a 11 cit. zák. a § 15 cit. prov. nař.). Zastává-li samostatný správce duchovní kromě svých povinností ještě místo pomocného kněze, pro něhož jest v dotyčném místě úřad systemisován, ale neobsazen, má za to nárok na měsíčních 15 zl. z příjmů spojených s místem uprázdněným, pokud se týká, z náboženského fondu, pokud kongrua není dostatečná (§ 12 cit. zák.).

Stane-li se duchovní správce bez viny své neschopným ke službě, obdrží (bez ohledu na soukromé příjmy své) zvláštní odpočinkový plat, jehož výše řídí se jednak (hlavně!) dobou služební, jednak tím, zda deficient byl knězem samostatným či knězem pomocným. Tyto platy deficientů uhrazují se z fondů náboženských, pokud se týká, z dotace státní, ač-li nemohou být nahrazeny z příjmů obročních. Ministr kultu a vyučování může deficientům stíženým zvláštními neduhy a vůbec v případech obzvláštního zřetele hodných povolit i vyšší plat deficientů a to samostatnému správci duchovnímu (deficientu) až do 800 zl., knězi pomocnému (deficientu) až do sumy 400 zl. (§ 13 cit. zák.).

Správa duší vojenská.

Vojenské duchovenstvo jest povoláno, aby vykonávalo správu duší a vojenskou duchovní jurisdikci nade všemi osobami vojska v aktivní službě jsoucími.

I. Vojenská správa duší v míru.

V každém okresu vojenské duchovní správy, které co do rozsahu spadají v jedno s vojenskými zemskými okresy, jest ustanoven vojenský duchovní s názvem vojenský farář, pak patřičný počet vojenských kuratů a vojenských kaplanů římsko- a řeckokatolického, jakož i řecko-orientálního vyznání. Nad těmito duchovními funkcionáři stojí apoštolský polní vikariat ve Vídni jakožto nejvyšší vojenský duchovní úřad a jako pomocný orgán říšského ministerstva války. Polnímu vikáři jest přidán jako poradný orgán polní konsistoriální ředitel a dvě polních konsistoriálních sekretářů.